

***EAPN-Fin/Sosiaali- ja terveysturvan
Helsinki 13.11.2006***

*Hoivaköyhyys:
näkökulma perheiden
selviytymiseen arjessa*

Teppo Kröger
**Jyväskylän yliopisto/
Suomen Akatemia**

Esityksen rakenne

- ✚ Aineisto ja tutkimuskysymykset
- ✚ Lastenhoitojärjestelyt yksinhuoltajaperheissä
- ✚ Hoivaköyhyys yh-perheissä
- ✚ Hoivaköyhyys laajempänä ilmiönä
- ✚ Köyhyys ja hoivaköyhyys
- ✚ Hoivaköyhyys palvelujärjestelmän indikaattoriksi

Aineisto

- ✚ Euroopan Komission tutkimuksen 5. puiteohjelman rahoittama tutkimushanke SOCCARE (ks. www.uta.fi/laitokset/sospol/soccare)
- ✚ Viisi maata
  - ✘ Suomi
  - ✘ Ranska
  - ✘ Italia
  - ✘ Portugali
  - ✘ Iso-Britannia

Aineisto

- 📦 Neljä perhetyyppiä
  - ✘ yksinhuoltajaperheet
  - ✘ "kahden uran perheet"
  - ✘ maahanmuuttajaperheet
  - ✘ "kahden tahon hoivan perheet"
- 📦 Kustakin tyypistä haastateltu 25 perhettä kussakin maassa
  - ✘ eri-ikäisiä lapsia
  - ✘ lumipallomenetelmä
  - ✘ ei tilastollisesti edustava otos

Yksinhuoltajaosion tutkimuskysymykset

- 📌 Miten työssä käyvät yksinhuoltajat järjestävät lastensa hoidon?
- 📌 Millaisia vaikeuksia heillä siinä on?
- 📌 Miten perheet yhdistävät virallisia ja epävirallisia hoivaresursseja?
- 📌 Kasautuvatko yhtäältä resurssit ja toisaalta niiden puute tietyille perheille?

Haastatellut suomalaiset yhden yhden vanhemman perheet

- 🎁 Nuorimman lapsen ikä
  - ✖ Alle 3 vuotta: 7 perhettä
  - ✖ 4-6 vuotta: 11 perhettä
  - ✖ 7-11 vuotta: 7 perhettä
- 🎁 Lasten lukumäärä
  - ✖ 1 lapsi: 14 perhettä
  - ✖ 2 lasta: 6 perhettä
  - ✖ 3 lasta: 3 perhettä
  - ✖ 4 lasta: 2 perhettä

Haastatellut suomalaiset yhden yhden vanhemman perheet

- ❖ Yksinhuoltajan ikä
  - ✘ 20-29 vuotta: 4 henkeä
  - ✘ 30-39 vuotta: 11 perhettä
  - ✘ 40- vuotta: 10 henkeä
- ❖ Yksinhuoltajuuden kesto
  - ✘ Alle vuoden: 6 henkeä
  - ✘ 1-5 vuotta: 12 henkeä
  - ✘ Yli 5 vuotta: 7 henkeä

Haastatellut suomalaiset yhden vanhemman perheet

📦 Tulotaso

- ✘ Pienituloinen: 2 henkeä
- ✘ Keskituloinen: 16 perhettä
- ✘ Suurituloinen: 7 henkeä

📦 Sukupuoli

- ✘ Nainen: 22 henkeä
- ✘ Mies: 3 henkeä

Haastatellut suomalaiset yksinhuoltajaperheet

- 📌 Työn koko/osapäiväisyys
  - ✖ Kokopäivätyö: 23 henkeä
  - ✖ Osapäivätyö: 12 henkeä
- 📌 Työaika
  - ✖ "Tyypillinen": 15 henkeä
  - ✖ "Epätyypillinen": 10 henkeä

Lastenhoitojärjestelyt suomalaisissa yhden vanhemman perheissä

- ❖ Päivähoito/koulu
  - ✘ Käyttjäorientaatio: 7 perhettä (ml. kaikki 3 yksinhuoltajaisää)
  - ✘ Kotihoito-orientaatio: 5 perhettä
- ❖ Päivähoito/koulu + epävirallinen hoiva/lastenhoitaja
  - ✘ Isoäiti: 2 perhettä
  - ✘ Isä: 2 perhettä
  - ✘ Isoäiti + isä (+ muu): 3 perhettä
  - ✘ Lastenhoitaja (+ muu): 2 perhettä
- ❖ Hoivakriisi
  - ✘ Epävirallinen kriisihoiva: 2 perhettä
  - ✘ Hoivaköyhyys: 2 perhettä

Päivähoito/koulu: käyttäjäorientaatio käyttäjäorientaatio

"Kaisan hoitoaika saattaa olla jokaisena päivänä saman viikon sisällä erilainen [...] Se on tosi joustava päiväkotit [...] Päiväkodin suhteen ei ole ainakaan mitään valittamista. Se on niin kuin aika täydellinen tällä hetkellä."
(Fin5A)

Päivähoito/koulu: kotihoito-orientaatio

"Joskus ne ei edes kerro, jos on sattunut joku haaveri [...] Mä toivoisin pienempiä ryhmiä [...] Musta tuntuu kamalalta lennättää Pekkaa vaakaliittoa [...] Heille soisi kauhean mielellään semmoisen pitemmän ajan, milloin he voisivat olla kotona ilman että tarvitsisi mennä mihinkään. Mulle se on sitten aivan sama, että hoidanko minä heitä mutta kun he saisivat sen vapauden [...]" (Fin3)

Päivähoito/koulu

+ isovanhemmat + muu

"Tarhahan menee kiinni jo viideltä, että siihen mennessä täytyy olla haettuna, ja se onkin aika rajoittavaa, että se olisi tosi suuri helpotus joskus, jos tarha olisikin vähän pidempään auki, että tuollakin on päiviä työpaikalla, että minä olen kuuteen asti töissä [...] eli silloin minun on järjestettävä, että joku muu hakee Timon [...] Mun äiti on oikeastaan hakenut. Ja nyt kesän ajan on oikeastaan ollut sellainen järjestely, että mun veli, joka on siellä lähellä töissä, on ottanut Timon töistä lähtiessään kyytiin ja vienyt sen meidän äidille [...] Joskus myöskin isoäiti, 83- vai 84-vuotias, kyllä hänkin monesti saattaa Timon kanssa kaksistaan olla ihan useamman tunninkin [...] Niin joo, mä unohdin siis kokonaan, herran jestas, mun oman isäni, se on ollut Timon kanssa yleensä tuossa talvis-aikaan kerran viikossa sellaisen tunnin ajan." (Fin12A)

Päivähoito + isä + isovanhemmat

"Se yleensä menee niin, että lapset ovat päiväkodissa ja sitten kun sieltä pitää hakea pois, niin jollen se ole minä, niin sitten se on isä tai sitten se on juuri nämä isovanhemmat [...] Silloin kun poikien isä ei voi jostain syystä olla poikien kanssa juuri sillä hetkellä, vaikka hänellä on hoitovuoro, niin hän mahdollisesti sitten käyttää omia vanhempiaan."
(Fin19)

Koulu + isä + lastenhoitaja + muu

"Tämä on ollut poikkeuksellinen tilanne, tämä kesäkuu. Tämä 7-vuotias on ongelma: hänelle ei ole ollut hoitoa, kun koulu on päättynyt ja hän tarvitsisi sen hoidon [...] Minä olen välillä joutanut vähän työajoista, ja sitten tämä isoin tyttö on ollut tämän 7-vuotiaan kanssa välillä [...] Joinakin iltoina mä otin sen takaisin, että mä olin illalla pidempään [töissä], jolloin sitten joko mun mies tai joku naapuri tai sitten semmoinen hoitajatyttö [...] tulee meille pientä korvausta vastaan olemaan sen alkuillan muutaman kerran viikossa." (Fin1)

Kriisihoiva

"Me ollaan sovittu noin viikkoa ennen, kuka on milläkin viikolla [...] Se on aina sellaista sumplimista, että kuka haluaa tulla [...] On ollut semmoista, että se on tapahtunut niin, että kaikki ovat sanoneet juuri samana päivänä, että 'mä en voi nyt tulla' [...] Mä olen pari kertaa joutunut ottamaan palkattoman vapaapäivän [...] Karmeeta: hirveätä stressamista koko ajan hoitajista, koko ajan joutuu sumplimaan niiden kanssa: soittelemaan että tuletko ja pyytelemään [...] Mä olen hakenut kyllä Marille vuoropäiväkotipaikkaa mutta näyttää olevan kiven alla [...] Marin isä ei ehdi pitämään häntä ollenkaan." (Fin25A)

Hoivaköyhyys

"Pasin hoitoon osallistuvat T. Mikkonen [yksinhuoltajan nimi] ja päiväkoti [...] Mulle tulee tällainen hirveä putki niin ne sanovat, että Pasi on ollut jo niin paljon hoidossa. Hyvä kun minä sain ne viikonlopun päivätkään viime viikonloppuna [viedä lapsen päiväkotiin], kun oli ne iltavuorot [...] Tarha saa hirveän hyvät arvostukset tällä hetkellä, että se on ollut ihan ehdoton ja antaa tukea [...] Ei mulla ole varaa maksaa maksullisia – että todellakaan, tätä tukiverkkoa ei ole." (Fin24A)

Hoivaköyhyys

"For the children's sake, I have had to humiliate myself and accept his conditions, because he is better-off than I am. But it is humiliating to have to keep going there [to the house of the ex-husband], seeing this person every day, it just hurts [...] the father takes advantage a bit and sometimes decides how I shall live my life, I've already told him it can't be like this." (Por16A)

Hoivaköyhyys koko aineistossa

- ❖ Yksinhuoltajat, jotka eivät saa tarvitsemaansa apua lastenhoidossa virallisilta palveluilta eivätkä epävirallisilta verkostoilta
- ❖ Yhteensä 13 perhettä (Suomi: 2, Iso-Britannia: 1, Italia: 2, Ranska: 2, Portugali: 6)
- ❖ Epätyypilliset työajat, joihin ei pysty vaikuttamaan eikä ennakoimaan
= Työnantajien kohtuuttomat odotukset

Hoivaköyhyys

- ✘ Isovanhempien apu ei saatavilla
- ✘ Säännöllistä apua lasten toiselta vanhemmalta ei saatavilla
- ✘ Viralliset palvelut ei-responsiivisia
- ✘ Yövuorot erityisongelma
- ✘ Lapsia ilman aikuisten hoitoa
- ✘ Yksinhuoltajilla myös mielen-terveyden ongelmia

Hoivaköyhyyden yleisyys erikoistilanteissa

- ✿ Lapsen sairastuminen
- ✿ Yksinhuoltajan sairastuminen
- ✿ Lapsen erityistarpeet
- ✿ Koulujen kesälomat
- ✿ Oma vapaa-aika (liikunta, harrastukset, uusi parisuhde)

→ Jos epäviralliset resurssit kulutetaan loppuun jo tavanomaisessa arjessa, ei niitä ole enää erikoistilanteissa saatavilla.

Hoivaköyhyys (yksinhuoltajaperheet)

📌 Tarpeiden ja resurssien epätasapaino

📌 Hoivatarpeisiin vaikuttavat

- ✘ Lasten lukumäärä
- ✘ Lapsen/lasten ikä
- ✘ Lapsen/lasten erityistarpeet
- ✘ Mutta ennen kaikkea: yksinhuoltajan työajat

📌 Hoivaresurssit koostuvat

- ✘ Perheen ja sosiaalisen verkoston epävirallisesta avusta
- ✘ Virallisista palveluista (julkisista ja yksityisistä)

→ Jos epävirallista apua ei ole saatavilla, virallisten palvelujen on tarjottava tukea, muuten tuloksena on hoivaköyhyys.

Hoivaköyhyys (vanhusperheet)

- ✿ Tarpeiden ja resurssien epätasapaino
  - ✿ Hoivatarpeisiin vaikuttavat monet asiat
    - ✗ Ikä
    - ✗ Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky
    - ✗ Ympäristö
    - ✗ Jne.
  - ✿ Hoivaresurssit koostuvat tällöinkin
    - ✗ Perheen ja sosiaalisen verkoston epävirallisesta avusta
    - ✗ Virallisista palveluista (julkisista ja yksityisistä)
- Jos epävirallista apua ei ole saatavilla, virallisten palvelujen on tarjottava myös vanhusperheille tukea, muuten tuloksena on hoivaköyhyys.
- ✿ Kotona asuvat +75-v: 11% ilmoittaa saavansa liian vähän apua

Köyhyys ja hoivaköyhyys

- ❖ Köyhyys nostaa hoivaköyhyyden riskiä mutta kaikki ne yksinhuoltajat, joilla ei ole riittäviä lastenhoitoresursseja käytettävissään, eivät ole pienituloisia.
- ❖ Hoivaköyhyydessä ei sinänsä ole kyse taloudellisesta köyhyydestä vaan yksinhuoltajan työaikojen ja saatavissa olevan virallisen ja epävirallisen lastenhoidon yhteensopimattomuudesta.

Köyhyys ja hoivaköyhyys

- ❖ Hoivaköyhyys voi kuitenkin johtaa (mm. yhden vanhemman perheen) köyhyyteen tehdessään palkkatyöhön osallistumisen käytännössä erittäin vaikeaksi tai jopa mahdottomaksi.
- ❖ Hoivaköyhyydellä näyttää köyhyyden tavoin olevan vakavia seurauksia myös perheen yleiseen elämänlaatuun, esimerkiksi hoivaköyhyyden yhteys yksinhuoltajien mielen-terveysongelmiin olisi syytä selvittää.

Hoivaköyhyys: toisten määritelmät

- ❖ Riikka Niemi (Vääryyskirja 2006, 178):
"Kun rahan puutetta sitten torjutaan molempien vanhempien kokopäiväisellä ansiotyöllä, muuttuu rahan puute helposti ajan, hoivan tai jaksamisen puutteeksi."
- ❖ Seurakuntaviesti (Jkl 13.9.2006): "Perheet joutuvat siis valitsemaan joko köyhyyden (toinen vanhemmista on kotona) tai hoivaköyhyyden välillä (lapsen sijoittamisen ylitäyteen päiväkotiin) välillä."

Hoivaköyhyys: toisten määritelmät

- ❖ Raija Julkunen (Kuka vastaa? 2006, 245): "Haluaisin laajentaa hoivaköyhyyden käsitteen kaikkiin seuraaviin tilanteisiin. Se voi ilmetä ensinnäkin tarjolla olevan hoivan niukkuutena, äärimmillään kolmoisepäonnistumisena, jolloin perhe, julkiset palvelut ja markkinat eivät yhdessäkään tuota riittävää hoivaa..."

Hoivaköyhyys: toisten määritelmät

- ❖ “...Toiseksi se viittaa siihen, että hoivaan tarkoitettu palvelusta kutistuvat hoivalle ominaiset laadut, välittäminen, tarpeiden määrittely yhdessä, kokonaisvaltaisuus ja kunnioittava kohtelu. Palveluihin, erityisesti kotipalveluun kohdistuvat entistä tiukemmat kustannustehokkuuden vaatimukset, ilman että tiedetään, mitä niistä seuraa sosiaali- ja terveysalan ammatilliselle osaamiselle ja etiikalle. Uhkana on, että hoivasta katoaa hoiva, vaikka välttämättömiä, standardoituja, toimia ja toimenpiteitä jää jäljelle...”

Hoivaköyhyys: toisten määritelmät

- ❖ "...Hoivaköyhyys on myös informaalien hoivaajien köyhyyttä, riippuvuutta muiden perheenjäsenten tuloista tai koko kotitalouden köyhtymistä tilanteessa, jossa aikuinen ei voi osallistua ansiotyöhön vaativan hoivatyön vuoksi."
- ❖ Toisaalla (RJ): Hoivaköyhyys yleisenä hoivan puutteena yhteiskunnallisella tasolla (care gap → hoivavaje)

Hoivaköyhyys: toisten määritelmät

- ❖ Oikeus ja kohtuus (Stakes 2006, 5):
"Haasteina 2000-luvun Suomessa ovat sosiaalisen ja alueellisen eriarvoisuuden kasvu, köyhyyden ja syrjäytymisen yleistyminen, hoivaköyhyys sekä laajemmin koko universaalin hyvinvointimallin hidastuminen."

Hoivaköyhyys palvelujärjestelmän indikaattoriksi (yksinhuoltajaperheet)

- ❖ Suomalainen palvelujärjestelmä toimii päivähoitoikäisten kohdalla tyydyttävästi, mutta kaikkien perheiden erityistarpeita ei vielä tunnisteta.
- ❖ Kouluikäisten lasten tukipalvelut ovat Suomessa hyvin kehittymättömät, mikä aiheuttaa monelle yhden vanhemman perheelle hoivaköyhyysriskin.

Hoivaköyhyys palvelujärjestelmän indikaattoriksi (kaikki perheet)

- ❖ Rahamuotoisten sosiaaliturva-etuuksien järjestelmiä arvioidaan jo totutusti sen perusteella, kuinka tehokkaasti ne poistavat köyhyyttä.
- ❖ Samoin hoivapolitiikkaa – niin lapsiperheiden kuin vanhusten osalta – tulisi jatkossa arvioida siitä näkökulmasta, kuinka hyvin se onnistuu poistamaan hoivaköyhyyttä.

Hoivaköyhyys

- ❖ Hoivaköyhyys on yhteiskunnallinen ongelma siinä missä köyhyyskin.
- ❖ Puhutaan hoivaköyhyydestä, ei hoivaköyhistä.

Lisätietoja

- ❖ Kröger, Teppo (2005) Hoivaköyhyys yksinhuoltajaperheissä: kenelle lastenhoito-ongelmat kasautuvat? Teoksessa Pentti Takala (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Kelan tutkimusosasto, Helsinki, 206–232. (vapaasti saatavilla osoitteessa www.yyl.fi/index.php?sivu=linkit)
- ❖ SOCCARE-projekti: www.uta.fi/laitokset/sospol/soccare

